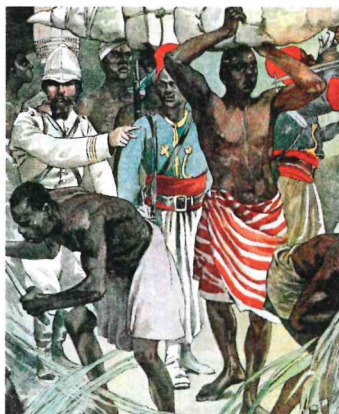

IMPERIALISMEN

Birgitte Holten

Europæernes første ekspansion fandt sted fra slutningen af 1400-tallet, hvor de erobrede og anlagde kolonier i verden udenfor Europa, som det er beskrevet i kapitel 4.

De første bosættelseskolonier blev etableret af Spanien og Portugal i Syd- og Mellemamerika, mens England og Frankrig i de følgende århundreder etablerede sig i de tyndt befolkede områder i Nordamerika, Australien og New Zealand. I Afrika og Asien oprettede europæerne netværk af befæstede handelsstationer, som bortset fra den hollandske koloni i Sydafrika ikke indebar større bosættelser. Disse handelsstationer og de handelskompagnier, der stod for handlen, stod for vigtige økonomiske interesser i Europa, og de blev senere udgangspunkt for den imperialistiske erobring af disse områder.

I årene omkring 1800 skete den første afkolonisering, som medførte, at det meste af det amerikanske kontinent blev selvstændigt: USA ved fredsslutningen med Storbritannien i 1783 og de latinamerikanske lande i løbet af 1820'erne. Herefter havde Spanien kun Cuba og Puerto Rico tilbage, mens Storbritannien beholdt overhøjheden over Canada. De spanske kolonier blev splittet op i mange mindre republikker, mens det portugisiske Brasilien forblev samlet som et kejserrige, der først i 1889 blev erstattet med en republik efter USA's mønster.

Europas næste ekspansive periode havde sit tyngdepunkt i årene mellem 1870 og udbruddet af 1. verdenskrig. Den anden koloniseringsbølge kaldes imperialismen, og den adskilte sig fra den første på flere områder.

Mens de tidlige kolonier var blevet administreret lokalt af udsendte og betroede embedsmænd, etablerede de imperialistiske stater en centraliseret administrativ kontrol over deres kolonier. Imperialismens hovedaktører var de europæiske stormagter, især Storbritannien, Frankrig og Tyskland, som fortrinsvis var interesserede i Asien og Afrika. USA og Japan var også imperialistiske stater, men de koncentrerede sig om deres egne geografiske nærområder.

Men hvorfor kom imperialismen? Hvad var det for kræfter og motiver, der lå bag denne udvikling, som fik stor betydning for ikke alene folkeslagene i Asien og Afrika, men også for europæerne selv? Hvilken betydning har den imperialistiske epoke for nutiden? Og hvordan ser man på imperialismen i dag?

Imperialismens teknologiske forudsætninger

Frem til midten af 1800-tallet havde kommunikationen mellem Europa og de andre verdensdele været langsom og besværlig. Et sejlskib kunne være to måneder om at nå til Sydamerika og næsten et halvt år om at nå til Indien eller Kina, og kommunikationen mellem USA's øst- og vestkyst skete også med skibe, der skulle hele vejen syd om Sydamerika.

Transportmidler som jernbaner og dampskibe og et moderne kommunikationssystem baseret på telegraphen og en regelmæssig postdistribution gjorde det fra midt i 1800-tallet muligt at sende varer, information og ordrer fra den ene ende af verden til den anden på en brøkdel af den tid, det havde taget bare få år i forvejen. Suez-kanalen (1869) og Panama-kanalen (1914) åbnede nye direkte sejlruiter, der forkortede afstandene og dermed nedsatte omkostningerne på de lange rejser til Asien og Stillehavets kyster. Udbygning af havneanlæg over hele verden gjorde det muligt at losse og laste de store, moderne dampskibe hurtigt – det sparede også både tid og penge. De moderne kommunikationsmidler var et af de fremskridt, europæerne bragte til de besatte områder. I Indien bandt kilometervis af jernbaner de tidligere småstater sammen og kom derved til at udgøre grundlaget for, at

Imperialismen var først og fremmest en politisk og økonomisk bevægelse, men ideen om, at det ville være en velgerning at sprede den europæiske civilisation og religion til resten af verden, var vigtig som legitimering af ekspansionen.

Kort, der viser, hvor mange km der blev sparet ved bygningen af Suezkanalen.

Indien i dag er ét stort land. På samme måde skabte sejlads med små dampskibe på Afrikas floder og søer kontakt mellem befolkningsgrupper, der aldrig før havde været i forbindelse med hinanden.

Udviklingen af våbenindustrien var en anden vigtig teknologisk forudsætning for imperialismen. Europæerne havde leveret skydevåben til Afrika i århundreder som betaling for de slaver, de førte til Amerika. Men i løbet af 1800-tallet skete der en voldsom militærteknologisk udvikling i Europa. Nye former for skydevåben som rifler, bagladegeværer og maskingeværer gjorde det muligt for selv ganske små europæiske enheder at vinde over store hære bevæbnet med traditionelle våben. Det var en vigtig grund til, at nogle få europæiske administratorer og officerer kunne dominere udstrakte landområder med store befolkninger.

Endelig betød øget viden om tropesygdomme som malaria og gul feber, at europæerne, der tidligere havde lidt under stor dødelighed i troperne, nu overlevede i meget højere grad. Det gjorde det mere attraktivt at søge stillinger i koloniadministrationen og medførte større kontinuitet, og det var endnu en grund til, at imperialismens administration kunne blive så effektiv. De sikrere livsvilkår for europæerne medførte også, at der kunne oprettes bosættelseskolonier med plantagedrift rundt om i verden. Franskmænd oprettede gummiplantager i Vietnam og vingårde i Algeriet, og englænderne dyrkede kaffe i Kenya og opdrættede kvæg i Sydafrika, hvor minedrift også kom til at spille en stor rolle.